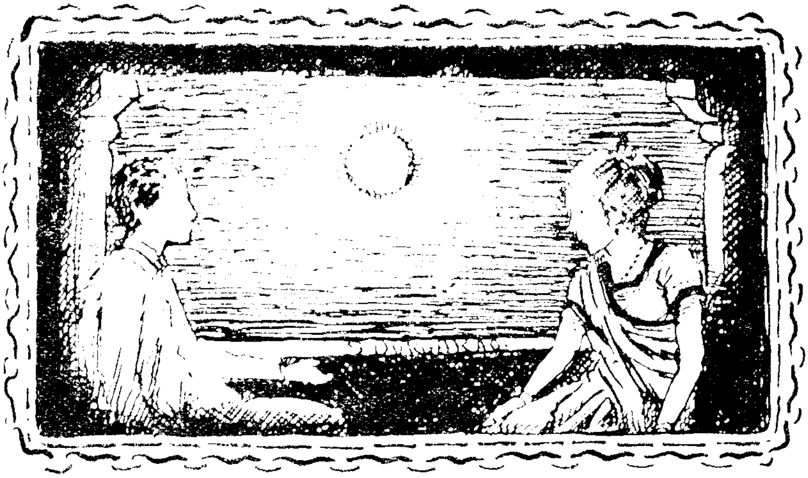

వలపు

పుస్తకాలలో ఉన్న నాయికానాయకులకేగాక, మెదడు, శరీరావయవాలు సవ్యంగాఉన్న ప్రతి మనిషికీ యీడువచ్చిన పిమ్మట వలపంటే యేమిటో కొంతవరకు అనుభవమవుతుంది. మహాకవుల నాయికిలవలె ప్రతీఆడదీ విరహవేదనలో మన్మథుణ్ణి, చంద్రుణ్ణి, గాలిని, పిట్టల్ని నోరుతిరగని సమాసాలతో తిట్టి, చెలికత్తెలను కొట్టి, జుట్టుపీకుకొని, ఒళ్లు రక్కుకొని, మెడలోనిహారాలు తెంచేసుకొని, కాంభోజీరాగంలో వెక్కి-వెక్కి యేడవకపోవచ్చు: ఉద్యానవనాలలో ఉండే లతలతో ఉరిపోసుకోకపోవచ్చు. ప్రతీమగవాడూ కథలలోని రాజులవలె నిద్రాహారాలు మానివేసి, కలలో కనిపించిన కన్యాలలామకోసం మహారణ్యాలకుపోయి తపస్సులుచేయలేకపోవచ్చు; వలపు తీవ్రత ఓర్వలేక కత్తితో కంఠంకోసుకొనో, విషం త్రాగో, చావడానికి సాహసించలేకపోవచ్చు. కాని ప్రతీమనిషికీ ప్రేమతత్వం ఏదోవిధంగా తెలియరాక మానదు.

అయితే లోకంలో చాలామందికి తమ అనుభవాలెట్లాఉన్నా, వలపునుగూర్చి అభిప్రాయాలుమాత్రం మహావిపరీతంగా ఉండడానికి కారణం బహుశః కవుల తలతిక్క వ్రాతలేనేమో ! దేనినైనా సరే, మసిపూసి మారేడికాయ చేయగల సమర్థులు కవులు. జంతువులు, పిట్టలు, కీటకాలు సహితం అనుభవించి తెలుసుకోగల సెక్సుప్రేమను మహా అపురూపమైన వస్తువుగావర్ణించి దానికి తమ ఊహాశక్తివలన లేనిపోనెన్నో అర్థాలుకల్పించి, లోకంతో సంబంధంలేక ఏకాండగుహాలోనో ముక్కుమూసుకొని మూడవనేత్రంతో సర్వమూ తిలకించగల మహాపురుషులకును, కల్పితకథలద్వారా నిజాన్ని అబద్ధంగాను అబద్ధాన్ని నిజంగాను చెయ్యగల ఊహాజ్ఞాన సంపన్నులను కవిపుంగవులకును తప్ప, సామాన్యులకది యెంతమాత్రమూ తెలియరాని రహస్యమని బోధిస్తూ వుంటారు !

సెక్సు ప్రభావంవలన స్త్రీపురుషులకు ఒండొరుల యెడల జనించే అనురాగమే వలపు. దీనినే ప్రేమ, మోహం, మనసుల కలయిక, కామం, మన్మథవికారం, మమత యిత్యాది పేర్లతో వ్యవహరిస్తారు జనులు. వలపులో సుఖం దుఃఖం, అభిమానం యీర్ష్య, పశుత్వం దేవత్వం, స్వార్థం స్వార్థత్యాగం, మంచి చెడ్డ అన్నీ లీనమైఉంటాయి. తెల్లని సూర్యకాంతిలో యింద్రధనస్సు రంగులన్నీ యిమిడియున్నట్లు వలపులో దయా, ద్వేషం, భక్తి, భయం మొదలైన గుణాలెన్నో విశదపడుతూ ఉంటాయి, పరిస్థితులను బట్టి.

ప్రేమ అనేమాటకు వాడుకలో అనేక అర్థాలు ఉంటున్నాయి. మాతృప్రేమ, బంధుప్రేమ, దేశప్రేమ

దైవప్రేమ మొదలైనవి సెక్సుతో సంబంధంలేనివి. ఇక సెక్సుతో సంబంధంఉన్న ప్రేమలోకూడా ముఖ్యంగా రెండురకాలు ఉన్నాయి. శరీరసంపర్కవాంఛ ప్రధానంగాగల ప్రేమ ఒకరకం. దీనినే కామమనీ, పశుప్రేమమనీ అంటారు. శరీరభోగాలతో శోక్యంలేని ప్రేమ రెండోరకం. ఇది కేవలం మానసికమనిన్నీ, మిక్కిలి పవిత్రమైనదనిన్నీ చెప్తారు. వలపులో నిజంగా యీ రెండురకాల ప్రేమలూ విడదీయడానికి వీలులేకుండా ఐక్యమైఉంటాయి,

ప్లేటోనిక్ ప్రేమ అనేది కథలలో సహజంగానే కనిపించవచ్చును గాని మానవప్రకృతికి విరుద్ధమేమో అనిపిస్తుంది. వలపుగలచోట శరీరసౌఖ్యాపేక్ష ఉండక తప్పదు. అయితే, ప్రేమించుకునే వాళ్ళకందరికీ అట్టి సౌఖ్యాలు లభించక పోవచ్చును; కోర్కెలు తీర్చుకుందుకు తగిన అవకాశాలు లేకపోవచ్చును; కోర్కెలు, అవకాశాలుకూడా గలవారు యింద్రియనిగ్రహంవలన తమ శరీరవాంఛల నణచుకోవచ్చును. కాని, ఇంద్రియసుఖవాంఛారహితమైన వలపుమాత్రం అసహజం!

అట్లే శరీరసంబంధం ఉన్నచోట నల్లా తప్పకుండా ప్రేమ ఉండితీరాలని తలచడంతప్పు. స్త్రీపురుషులిద్దరు ఎట్టిప్రేమయు లేకనే శరీరసంపర్కం కలిగిఉండవచ్చును; బిడ్డలనుకూడ కనవచ్చును. ఇట్టినడత కడు నీచమైనదే అయినా, అస్వాభావికంమాత్రం కాదనడానికి మానవసంఘంలోగల వేశ్యావృత్తి ఒక గట్టి నిదర్శనం.

స్త్రీపురుషు లిద్దరికి శరీరసంబంధమాత్రమైన ఐకమత్యం యేర్పడినప్పుడది తుచ్ఛమగు కామమనిన్నీ, మనసుల కలయికమాత్రం సంభవించినప్పుడది పవిత్రమగు స్నేహమనిన్నీ, మనోతనువుల రెండిటి బాంధవ్యమూ చేకూరినప్పుడది ప్రేమమనిన్నీ చెప్పుకుంటూరు, సాధారణంగా. కాని తరుచుగా కామంలో స్నేహం, స్నేహంలో ప్రేమ, ప్రేమలో కామం కలసి పొడగడుతూ ఉంటాయేకాని, వేని కది విడిగా విశదపడదు. కాబట్టే ప్రియులచేష్టలు యితరుల కప్పుడప్పుడు ఏమీ అర్థం కాకుండా, విపరీతంగా కనబడతాయి.

స్త్రీపురుషులిద్దరికి అన్యోన్యానురాగం కలగడానికి నిజమైనకారణం నిర్ణయించడం పైవాళ్లకు సులభసాధ్యమగుపనికాదు. ఒక్కొక్కప్పుడు ప్రియులకే తెలియదు, తామెందుకు ప్రేమించుకొంటున్నారో. సాధారణంగా మన ప్రబంధాలలో ఉదహరింపబడే ప్రేమ 'తొలిచూపువలపు'. నాయికానాయకులలో నూటికి తొంభైమంది ఒండొరుల రూపలావణ్యాలు చూసుకొని మోహించుకున్నవాళ్ళే! అతని తనూవిభవం చూసి ఆమె, ఆమె సొగసుందనంచూసి అతడు, వలచుకుంటారు. రూపాలెట్లాఉన్నా, కొంత పరిచయంపైని ఒకరి గుణాలు చేష్టలు ఒకరు అర్థంచేసుకొని ప్రేమించుకున్నవాళ్లుకూడా ఉన్నారు. —ఒథెల్లో, డెస్డిమోనా వంటివాళ్లు. ఇక రూపం, గుణం, నడవడిక, ఏదీ చూసుకో నవసరంలేకుండా వలచుకో గలవాళ్లు లేకపోలేదు—హిందూదంపతులవంటి అమాయకులు!

ఇతరకారణాలింకా ఎన్నిఉన్నా, ముఖ్యంగా రూపం, యౌవనం వలపును పుట్టించడానికి బలమైన హేతువులని చెప్పకతప్పదు. అందుకనే కవులు తాము చిత్రించే నాయికానాయకులలో ఎవరినీ అందహీనులగాను, వయసుమీరిన వారిగాను చేయరు. శృంగారమనేది యౌవనంలోఉన్న సుందరాంగులకే వర్తిస్తుందికాబోలన్నట్లుంటాయి, పుస్తకాలలో కథలు!

సెక్సు ఆకర్షణకు నిజంగా రూపం ఎంతసహకారో, క్రొత్తదనంకూడా అంతసహకారి. క్రొత్తవాళ్ళను చూసినప్పుడు మనసు చలించినట్లు చిన్ననాటి పరిచయులనుచూసినప్పుడు చలించదు. ముఖ్యంగా రక్తసంబంధంగల దగ్గిర చుట్టాల పట్ల కామేచ్ఛ బొత్తిగా ఉండదు. పక్షులలోను, మచ్చికజంతువులలోను కూడా యీచిత్రమే పొడగడుతుంది. చిన్నప్పటినుండీ ఒక్క గూట్లోనే పెరిగిన పావురాలు ఎన్నడూ కలియవు. తేనెటీగ తనునివసించే పట్టులోని యీగలకోరకు దేవులాడక, పైచోట్లను ఎగిరి సంబంధం కుదుర్చుకుంటుంది. ఒకేపుట్టలో ఉన్న రెక్కచీమలు వాటిలో అవి వలచుకోక, దూరంగా నివసించే చీమలగుంపుతో పరిచయం చేసుకుందుకు ప్రయాణాలు చేస్తాయి.

అమెరికా, యూరప్ వంటి దేశాలలో ఒకేతరగతిలో కలసి చదువుకునే బాలురు, బాలికలు సాధారణంగా పెండ్లాడుకుందుకు యిష్టపడరట. సగోత్రీకులకు వివాహబాంధవ్యాలు నిషేధించిన హిందూధర్మశాస్త్రవేత్తలకు యీరహస్యం తెలుసు!

వెలుతురు, వేడిమి, విద్యుచ్ఛక్తి మొదలైనవాటి వలె వలపొక బాహ్యశక్తికాదు. ఆకలి, తలనొప్పి వంటి శరీరబాధయూ కాదు. ఇంద్రియానుభవాల వలన మొదట జనించి, పిదప మనసులో స్థిరపడి, క్రమంగా మెదడునుకూడ వశపరచుకోగల దారుణమహిమ కలది, అది. పంచేంద్రియాలలోను చూపు మిక్కిలి చురుకైనది కనుక, ప్రేమ నంకురింపజేయుటలో దానికి గల సామర్థ్యాలు మరిదేనికీ లేవు. కళ్ళకుగల యీ దారుణశక్తికి వెరచి కాబోలు మానవసంఘంలో కొందరు ఘోషాపద్ధతిని విధించుకున్నారు తమస్త్రీలకు! హిందూవిధవకు సంఘంవిధించిన పాడుముస్తాబుకూడా పురుషదృష్టికి వెరచియే నేమో!

మొదట చక్షుఃప్రభావంవలన ఉద్భవించిన వలపును మిగతా యింద్రియాలు కొంతవరకు బలపరచగలవు. కాబట్టే ప్రియులు కంటికింపగు ముస్తాబు చేసికొనుటతో తృప్తిపడరు. పువ్వులు, పరిమళద్రవ్యములు విరివిగా వాడతారు. కమ్మని మిఠాయిలు భుజిస్తారు. జిలిబిలి పలుకులతో సంభాషించుకుంటారు. పాడుకుంటారు. నృత్యంచేస్తారు. ముద్దులాడుకుంటారు. కౌగలించుకుంటారు. కరుచుకుంటారు. పిచ్చిపిచ్చి పనులెన్నో చేస్తారు. పంచేంద్రియాలకూ పరవశత్వం వస్తేనేగాని వాళ్ళకు తనివి తీరదు.

వలపును జనింపజేయుటలోను, జనించిన వలపును వృద్ధినొందించుటలోను, ఒక్కొక్కప్పుడొక్కొక్క యింద్రియం ప్రాముఖ్యత వహిస్తుంది. ప్రియురాలి అనుగ్రహం సంపాదించడానికి ఆమెనిద్రించేగది కిటికీవద్దచేరి, ఫిడేలో వీణో వాయిస్తూ పాడేవాడట, పూర్వకాలపు ఐరోపాప్రియుడు! పిల్లనగ్రోవి ఊది గొల్లపడుచులను వశపరచుకునేవాడట శ్రీకృష్ణుడు. గానం, వాయిద్యం, సంభాషణ, ఏడుపు, నవ్వు మొదలైనవి కర్ణేంద్రియాన్ని రంజింపజేసే సాధనాలు. ఇక ఘ్రాణేంద్రియాన్ని మెప్పించి, ప్రేమను పెంపొంద జేయగలవి పువ్వులు, మంచిగంధం, పన్నీరు, అత్తరు, కస్తూరి మొదలైనవి. ప్రియుల నొక్కొక్కప్పుడు కొన్ని కొన్ని వాసనలు వెఱ్ఱెత్తించగలవు! యోజనగంధిని ఆమె ఘుమఘుమకు వలచినాడట శంతనమహారాజు! అట్లే తియ్యని మిఠాయిలు, కమ్మనిపిండివంటలు, పండ్లు, పాలు, తేనె, సారాయిలు జిహ్వేంద్రియం ద్వారా మోహోద్రేకాన్ని స్ఫురింపజేసి వృద్ధిచేయగలవు. వలపును సాధించడంలో ఒక్కొక్కప్పుడు స్పర్శేంద్రియం చక్షువుకంటె తీక్ష్ణంగా పనిచేస్తుంది. అయితే తనప్రతాపం చూపెట్టుకుందుకు కంటికిగల అవకాశాలు స్పర్శకు లభించవు, కలసి నాట్యంచేసుకునే సందర్భంలో ఒండొరుల యొడలితాకుడుకు మోహోద్రేకులై ఒంకతులైన పాశ్చాత్యయువతీయువకు లెందరో ఉన్నారట! తనమొగంతీరుకూ, పాటనేర్పుకూ, మాటతీపికీ, దేనికీ సాధ్యుడుకాక కొయ్యబొమ్మవలె నిల్చున్న ప్రవరుణ్ణి చూసి, తుదకు

"పాంచద్భూషణబాహుమూలరుచితోఁ
బాలిండ్లు పొంగారఁగాఁ
యంచుల్ మోవఁగఁ గౌఁగిలించి యధరంబాసింప-"

సాహసించిందట వరూధిని. ఉగ్గుపాలతో కళాశాస్త్రమార్గాలన్నీ నేర్చుకున్న ఆప్రాఘను, అతగాడిని లొంగదీయడానికి స్పర్శేంద్రియమే అంత్యసాధనమని తోచింది!

ఇంద్రియసుఖాలు వలపుకెంత అవసరమైనా, కేవలం వాటిపోషణమీదనే ఆధారపడి ఉండదది. అందుకనే ప్రేమకు చంచలస్వభావం ఆరోపించారు పెద్దలు. శరీరం, మనసు, మెదడు ఏకీభవించి కాపాడితేనేగాని నిలవదు వలపు! స్త్రీపురుషు లిద్దరికి ఒకసారి నిజమైన వలపు కుదిరినప్పుడు, అట్టిప్రేమ స్థిరంగా నిలుస్తుందనీ, ఎన్నిఒడుదుడుకులు వచ్చినా చలించదనీ, వాదిస్తారు కొందరు—విడాకులు, ద్వితీయవివాహాలు, ప్రియులకలహాలు మానవసంఘంలో అరుదైనట్లు! పుట్టుక, పెరుగుట, చావుగల జీవ

ప్రేమకు స్థిరత్వం ఆరోపించడం వెర్రి. కాని, ఇంద్రియాల ప్రేరేపణకు లెక్కచేయక, హృదయాన్ని లొంగదీసుకొని, బుద్ధిబలంవలన స్థిరంగా ఒక్కరినే ప్రేమించగలుగుట మానవునికి అసాధ్యంకాదు. పతివ్రతలు, ఏకపత్నీవ్రతులు అట్టి మనోబలంగల ఘనులు.

వలపువిషయంలో అవకతవకగా ప్రవర్తించే వాళ్ళందరూ మెదడుతక్కువవాళ్ళే అని సాధిపరచగలరు నేటిశాస్త్రజ్ఞులు. మెదడుశక్తిఅంటే పుస్తకాలు చదువుకున్న జ్ఞానమనికాదు. బడిచదువు, పరీక్షలు, శాస్త్రజ్ఞానం—వీటితో సంబంధంలేక, ప్రతీమనిషికీ పుట్టుకతోనే భగవంతుడనుగ్రహించే శక్తి అది! సమానమైన అవకాశాలతో, ఒకేగురువువద్ద శిక్షణ నభ్యసించిన విద్యార్థులందరూ ఒకేమోస్తరు తెలివితేటలుగల వాళ్ళుగా ఉండకపోవడానికి యిదేకారణం. మనిషికీమనిషికీ, జంతువుకూ మనిషికీగల తేడాలను యేర్పరిచేది యీజ్ఞానశక్తే! వలపు నిలకడలేనిదే అయినా, దానిని వశపరచుకొని, స్థిరంగా ఒకరిమీదనే నిలచేట్లు చేసుకోవడం మానవునిప్రజ్ఞ. అది వానిమేధాశక్తిని నిరూపిస్తుంది. సంఘానికి కొంత మేలుచేస్తుంది. వానిజీవితానికి శాంతినిస్తుంది.

వలపుకు చంచలస్వభావం ఉండడమే కొంతవరకు మానవుడికి ఉపచరిస్తూఉంది. లేకపోతే, జోళ్ళుకుట్టుకునేవాడు రాజుకూతుర్ని చూసి మోహించి, మనసు మరల్చుకోలేక గుండెపొడుచుకొని చావవలసినదే. వలచినవారిని పొందలేని మనిషికి మరి జీవితంలో ఆనందమనేది ఉండదన్నమాట. దాంపత్యమనేది అర్థంలేని బాంధవ్యమవుతుంది. కలిగినవలపును నిలుపుకుందుకుగాని, మరల్చుకుందుకుగాని మానవుడికి సాధ్యమవుతూ ఉంది గనుకనే, సంఘానికి కొంతగౌరవం, ప్రత్యేకవ్యక్తులకు కొంతచిత్తశాంతి లభిస్తున్నాయి.

కొన్నికొన్ని పరిస్థితులందు కంటికి నచ్చినవాళ్ళను చూసినప్పుడుగాని, పరిచయంగల వాళ్ళతో ముచ్చటించేటప్పుడుగాని, ప్రతీమనిషికీ హృదయంలో అర్థంలేని వెర్రివెర్రికోర్కెలు రగలడం సహజం. అయితే, కొంతఆలోచనాశక్తి, మెదడు అనేవి ఉంటాయి కనుక, కలిగిన ప్రతికోర్కెకూ దాసుడు కానక్కరలేదు మనిషి. వలపును తన చెప్పుచేతలలో ఉంచుకోలేని మనిషిది దుర్బలమైన మెదడన్నమాట!

తెలివితక్కువవాళ్ళను ముప్పుతిప్పలూ పెట్టి, మూడుచెరువుల నీళ్ళుత్రాగిస్తూ ఉంటుంది వలపు. అది మన దేవుళ్ళను, ఋషులనుకూడా కొందరిని పరాభవించి సకలబాధలూపెట్టింది. ఇంద్రుడు, శంకరుడు, శ్రీకృష్ణుడు, విశ్వామిత్రుడు, పరాశరుడు—వీళ్ళందరూ దానికి లొంగిపోయిన మహానుభావు! ఇక అల్పప్రజ్ఞావంతులగు సామాన్యజనులు దానిప్రభ దాసోహమనడంలో ఆట్టే వింతలేదు. సర్వజీవరాశులలో కల్లా జ్ఞానవంతుడనని గర్విస్తాడు నరుడు; తుకిట్లాంటివాటిలో వెర్రికుట్టేవలె ప్రవర్తిస్తూఉంటాడు. వలపుమూలాన మానవసంఘంలో నిత్యమూ ఎన్నో ఘోరాలు, అసందర్భాలు జరుగుతూనే ఉంటాయి—ఆత్మహత్యలు, ఖూనీలు, దెబ్బలాటలు, మోసాలు, దొంగతనాలు, యుద్ధాలు, బలవంతంపెళ్ళిళ్లు- యిత్యాదులు. అందుకనే, వలపు గ్రుడ్డిదనీ, వలపులోఉన్నవాళ్ళు పిచ్చివాళ్ళకంటె అసందర్భంగా ప్రవర్తిస్తారనీ చెప్తారు పెద్దలు. ఒక్కొక్కప్పుడు దెయ్యంపట్టినట్లు మనిషి నావేశించి, పీడించి, పశువును చేయగలదువలపు మహామారివ్యాధివలె బాధించి, ప్రాణాలుతీయగలదు.

అట్లే నరునకిహలోకమందే స్వర్గమిచ్చి, సకలసౌఖ్యాలూకూర్చి, వానివిఘనకార్యాలు చెయ్యడానికి పురికొల్పి, బిచ్చగాని సహితం సింహాసనమెక్కించి, వానిజీవితాన్ని ఆనందమయంగా చెయ్యగలదు వలపు. అల్పుని ఘనునిగాను, లోభిని త్యాగిగాను, వృద్ధుని పడుచువానిగాను, పిరికివానిని ధైర్యవంతునిగాను, బలహీనుని శక్తివంతునిగాను మార్చగలదు. మానవహృదయంలోగల ఔన్నత్యాన్ని పైకితెచ్చి, చెడునడతగల వారిని బాగుపరచి, సంఘానికి ఐకమత్యం, గృహానికి శాంతి నెలకొల్పగలదు. బంధుత్వాలు, స్నేహాలు, వివాహాలు, సంతానాలు వలపుమీదనే ఆధారపడి ఉంటున్నాయి. ప్రేమకొరకు నరుడు తనప్రాణాలనైనా ధారపోయగల త్యాగశీలుడౌతాడు. వలపు అతనిజీవితానికి వెలుగునిచ్చే దివ్యజ్యోతి; ఆత్మకు శాంతినొసగే తారకమంత్రం!

వలపులో మంచి, చెడుగు, రెండూ ఉన్నాయన్న సంగతి గుర్తెరిగి, సాధ్యమైనంతవరకు ఆమంచే సామాన్యుడికి లభ్యమయేట్లు చెయ్యడానికి యత్నించారు, మన శాస్త్రకారులు. సంఘనియమాలు, వివాహాచారాలు, నీతులు, మతబోధ, అన్నీ యిట్టి సదుద్దేశం గలవే. అనుభవం, పరిశోధనాశక్తి, ఊహాజ్ఞానం మెండుగాగల మహానుభావులు అన్ని దేశాలలోను, అన్ని యుగాలలోను యిట్టి సిద్ధాంతాలు నిర్మిస్తునే ఉంటారు. అది, అంతము లేని పరిశ్రమ వారిది! ఏమంటే, నేటి జనులకు నిన్నటి శాస్త్రాలు మనస్కరించవు; రేపటి జనులకు నేటి సిద్ధాంతాలు సరిపడవు............

వలపువిషయంలో ధర్మశాస్త్రవేత్తలు విధించిన యేనియమాలూ తమకు తృప్తికరంగా లేకపోవటవలన, నేటి రష్యాలో కొందరు "స్వేచ్ఛాప్రేమ"ను అనుసరిస్తున్నారు. అంటే, ప్రకృతిలోగల మృగపక్ష్యాది స్వేచ్ఛజీవులవలె యిచ్ఛానుసారంగా జనులు వావి వరుసలనుకూడ గణించక వలపుసుఖముల ననుభవించుట! ఇది ప్రత్యేకవ్యక్తుల కొక్కొక్కప్పుడు కొంత సదుపాయంగా ఉన్నట్లు కనిపించినా, సంఘానికీ, సంతానానికీ లాభకరంగా ఉంటుందని తోచదు. ఉత్తమ జాతి పక్షులు, జంతువులు, సహితం కొన్ని నియమాల ననుసరించి మరీ ప్రవర్తిస్తాయి. చక్రవాకాలు, పావురాలు మనిషికి బుద్ధిచెప్పేటంత నీతితో మెలగుతాయట, తమజోడుపిట్టలపట్ల. ఏకట్టుబాట్లూ లేని స్వేచ్ఛప్రేమ మానవునికి సౌఖ్యప్రదం కాకపోవడమే గాక, యీర్ష్యగుణం మెండుగాగల వాని ప్రకృతికి బొత్తిగా సరిపడదు. నేటి సాంఘికాచారములలో లోటుబాట్లు పెక్కులుండవచ్చును; ఆచరణలోఉన్న శాస్త్రనియమాలు నవీననాగరికతకు అనుగుణ్యములుగా లేక పోవచ్చును; దేశకాలపరిస్థితుల ననుసరించి సంఘాన్ని సంస్కరించుకొని, మానవుడు తన జీవితాన్ని సవరించుకోవలసినదే కాని, కట్టుబాట్లు లెక్కచెయ్యక, సంఘాన్ని ధిక్కరించి, కళ్ళెంలేని గుర్రంవలె వెర్రిగా పరుగెత్త దలచుట తెలివితక్కువ.

—తాత కృష్ణమూర్తి.

గంగమ్మ

పొంగుతూ వచ్చిందిరా!
గంగమ్మ
రంగుతో మెరసిందిరా!
తరగహస్తాలపై
నురగభూషలు వెల్గ
ఆటలే ఆడిందిరా!
మధురముగ
పాటలే పాడిందిరా!...
కనులపండువు సేయు
కలమకంబళముపై
పగలబడి నవ్విందిరా!
తొలిసంజ
పసిడితో మెరసిందిరా!...
నువ్వుపువ్వుల చెలువు
నవ్వులో గలియంగ
పూలన్ని కోసిందిరా!
పగలుతో
చేలన్ని తిరిగిందిరా!...
అత్తింటి కనిపోవు
ఆడుపడుచును బోలి
పసుపుకుంకుమ లందెరా!
సిగ్గుతో
మిసిమినవ్వులు నవ్వెరా!...
పడుచుప్రాయపుపొంగు
పట్టలే కెదలోన
పరువెత్తి పోయిందిరా!
జలధితో
ప్రణయైక్యమందిందిరా!...

—కందుకూరి రామభద్రరావు.